

1. kapitola

MLUVENÁ ČEŠTINA

Chvála mateřštiny – i její současné problémy

motto

KAREL ČAPEK – CHVÁLA ČESKÉ ŘEČI:

Řeč je sama duše a kultura národa.

Projevuje tajemné zákony myšlení.

Tam, kde skřípá a vrže řeč, tam skřípá něco v hlubokém bytí lidu.

Každá jalovost řeči je symptomem něčeho zkaženého v našem kolektivním životě.

Je-li naše mluva beztvará a zmatená, prohřešujeme se na duchovním bytí národa.

Také vás Čapkova slova přivedla k úvaze o Orwellově „novořeči“? Orwellovský „newspeak“ přestává vyjadřovat skutečnost takovou, jak ji vidíme, a manipuluje přirozené vnímání světa. Mnohdy vyjadřuje pravý opak reality. Protože řeč a myšlení se projevují jako spojité nádoby, využívá se v Orwellově románu tento uměle vytvořený jazyk jako nástroj, kterým společnost občany omezuje a svobodu myšlení deformuje. Současný požadavek politické a společenské korektnosti nás přímo vybízí k obdobnému falšování obsahu slov.

Ale pokud jsou myšlení a řeč spojité nádoby, pak stejný princip bude platit i v obráceném směru – jasnou, srozumitelnou mluvou a věrohodným používáním slov můžeme přece prostor svobody rozšiřovat. Jadrnou mluvou můžeme osobní svobodu rozvíjet, a rovněž tak i svobodu společenství, ve kterém žijeme. Péči o mateřštinu – tedy mluvní průpravu zaměřenou pedagogicky – chápeme jako výchovu v tom nejširším společenském smyslu. Nejenom úzce jako srozumitelnou mluvu. **Když budeme dobře mluvit a osvojíme si nejen precizní výslovnost, ale i celý proces vzniku slova – to jedinečné vnitřní dění od myšlenky až po artikulaci rtů – pak budeme svobodnější a snadněji budeme odhalovat i manipulace a lži. My i naše děti.**

Touto učebnicí nabízíme učitelům a rodičům nástroj, jímž povedou své děti a svěřené žáky jednak ke kultivované mluvě, jednak k jasnému pronikavému myšlení. V duchu Čapkových slov – aby z naší řeči vyzářovala nejen kultura a duše národa, ale i kultura a duše každého jednotlivce. **Rád či chaos myslí se věrně vtiskuje do naší mluvy.** Proto bychom se měli vyhýbat mluvě jalové a ošumělé, která je příznakem vnitřní zkaženosti a chaosu bytí.